

Trængsel i Paradisets Have

Nørgaard, Jørgen

Published in:
Grøn Hverdag

Publication date:
2014

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link back to DTU Orbit](#)

Citation (APA):
Nørgaard, J. (2014). Trængsel i Paradisets Have. *Grøn Hverdag*, (1), 6-9.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

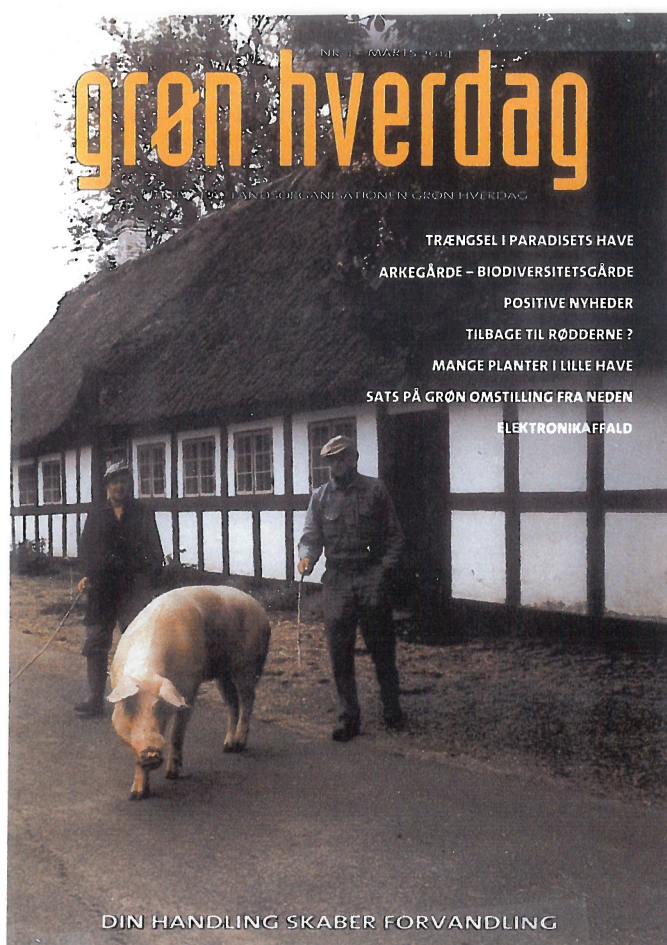
- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Trængsel i paradisets have

Jørgen Stig Nørgård

Artikel i bladet "grøn hverdag",
Nr. 1, marts 2014, side 6,
udgivet af
LANDSORGANISATIONEN
'GRØN HVERDAG'

2014

**BLIV MEDLEM OG
GØR EN FORSKEL**

Til medlemmer

Klip eller kopier

dine data ud

fra bagsiden.

Det øverste tal i

adressefeltet er dit

medlemsnummer,

som er identifikation ved

generalforsamling,

møder og som

'rabatmærke'.

Grøn Hverdag

LANDSORGANISATIONEN

GRØN HVERDAG

Landsorganisationens formål er at udbrede viden om bæredygtig levevis og ikke mindst om, hvordan denne viden kan omsættes til handling. Organisationen udgiver bladet Grøn Hverdag og har aktiv kontakt til politikere, erhvervsliv og borgere.

Landsorganisationen Grøn Hverdag er medlem af paraplyorganisationen Dansk Folkeoplysnings Samråd, som omfatter 34 landsdækkende folkeoplysende organisationer med hvert sit formål og speciale.

LANDSFORMAND

Jørgen Martinus
Mobil: 28 88 02 52
martinusmail@gmail.com

SEKRETARIAT

Karens Hus, Bispebjerg Bakke 8,
2400 København NV
Telefon: 33 15 33 45
www.gronhverdag.dk
mail@gronhverdag.dk

BLADET GRØN HVERDAG

Udgives af Landsorganisationen Grøn Hverdag. Kommentarer og artikler udtrykker ikke nødvendigvis organisationens holdninger.

Redaktion: Jørgen Martinus og Ilse Friis Madsen

Produktion: milleogco.dk

Annoncer: Jørgen Martinus
tlf. 33 15 33 45

mail: annoncer@gronhverdag.dk

Oplag: 5.000 stk.

Tryk: Glumsø Bogtrykkeri
ISSN nr. 0909-0150

Abonnement: Se bagsiden.

Næste nummer udkommer
Primo juni 2014.

Redaktionel deadline: 24.04.2014

Forside foto:

Se side 2.

Indhold i dette nummer:

6 JØRGEN STIG NØRGÅRD Trængsel i paradiset have	10 STIG BENZON Arkegårde – biodiversitetsgårde - i fremtidens Danmark
15 BODIL H. M. OLSEN Positive Nyheder	16 STEEN JENSEN Tilbage til rødderne?
21 JØRGEN MARTINUS Mange planter i lille have	22 LARS A. CLARK Vi kan lære af fortidens landbrugsmetoder
24 CHRISTIAN JUHL Sats på grøn omstilling fra neden i stedet for grøn vækst for oven	26 LARS A. CLARK OG JØRGEN MARTINUS Elektronikaffald

Hundertwasser	s. 28
Landsgeneralforsamling	s. 28
Kompost i byen	s. 29
Grønt tip	s. 29
Kalender	s. 30
Kontaktpersoner	s. 31
EU parlamentsvalg	s. 32

BLIV KONTAKTPERSON:

Vi søger medlemmer i hele landet, der vil hjælpe med praktiske opgaver lejlighedsvis.
Kontakt sekretariatet for yderligere information.

Denne lille nye verdensborger vil få 9 milliarder medborgere på kloden med mindre kvinderne føder væsentligt færre børn.

Trængsel i paradisets have

Vores økonomiske udvikling truer nu naturens grundlag for vores egen eksistens. Det skyldes i væsentlig grad den enorme tilvækst i klodens befolkningstal, især over de seneste årtier. Men vi kan vende skuden, hvis vi vil.

Grænser for befolkningstallet

I dag myldrer der over 7 milliarder mennesker rundt på vores klode, og hvert år kommer der yderlige 75 millioner til. Næste år skal der altså skaffes drikkevand, mad, husly, tøj, og andre fornødenheder, for ikke at tale om mere luksusprægede ønsker, til 75 millioner flere, end vi nu er. Det svarer nogenlunde til at skulle etablere et nyt Tyskland hvert år, hvis de nye verdensborgere skulle have europæiske levestandarder, hvilket de dog næppe skal regne med foreløbig, - om nogensinde.

I 1972 udkom en rapport, *Grænser for Vækst*, der blev

oversat til 30 sprog og solgtes i over 30 millioner eksemplarer. Den lille bog gav den gryende miljøbevidsthed et holdepunkt i form af en ret simpel computer-model af de globale sammenhænge mellem befolkningstal, fødevareproduktion, miljøpåvirkning, ressourceforbrug og industriproduktion. For 40 år siden gennemregnede forskerne bag denne model en række forskellige forslag til, hvordan udviklingen kunne formes over de efterfølgende 130 år. I denne model spiller befolkningstallets udvikling en afgørende rolle. De gennemregnede bl.a. en fremtid med en bæredygtig udvikling, som kunne give en rimelig levestandard for alle borgere, forudsat klodens befolkning hurtigt blev stabiliseret omkring 4 milliarder.

Siden da har verdenssamfundet imidlertid snarere fulgt en vækstkurs, så vi nu er over 7 milliarder mennesker. Da forbruget per indbygger

samtidigt har været stærkt stigende, er det efterhånden svært at forestille sig, hvordan man i de kommende årtier kan undgå økonomiske sammenbrud rundt i verden. Da der stadigvæk ikke synes at være politisk eller folkelig vilje til drastisk at ændre kurs, er rapportens hovedforfatter, *Dennis Meadows*, der for nylig var i København, da også kommet til samme pessimistiske konklusion.

Han mener derfor, man gør klogt i lokalt og individuelt at forberede sig på sådanne sammenbrud. I den mindre by i USA, hvor Meadows nu bor, er han meget optaget af både at etablere fælles haver for interesserede, og selv at dyrke frugt og grøntsager til eget brug, hvilket han i øvrigt finder personligt tilfredsstillende.

Lidt filosofi om befolkningstal

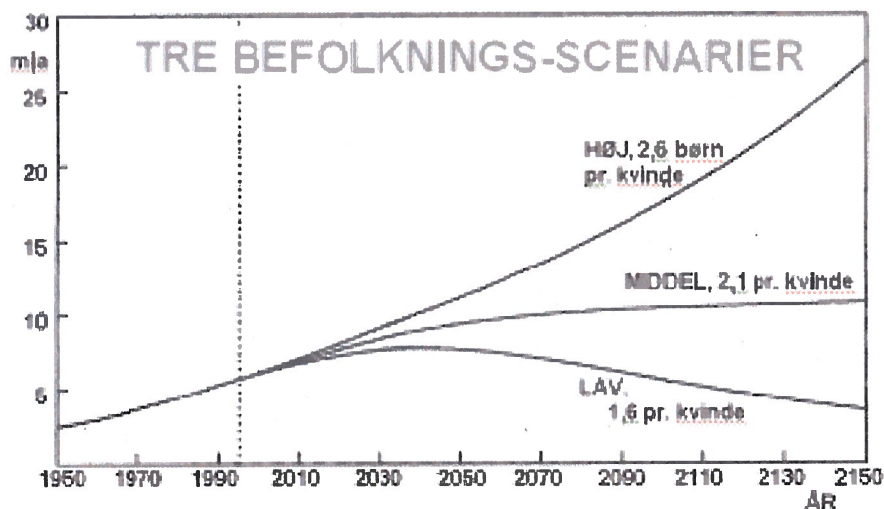
Hvordan er det gået så galt? Den britiske filosof, Bentham,

foreslog i 1789, at det var en regerings opgave at stræbe efter *størst mulig lykke til flest mulige mennesker*. Det lyder jo smukt, men i virkeligheden må de to målsætninger i sidste ende afvejes mod hinanden. For jo mere trængsel, der bliver på kloden, desto sværere bliver det at give folk størst mulig lykke. Det tjener til Benthams 'undskyldning', at der på hans tid syntes at være uendelig meget plads på kloden. Religion kan også have påvirket Bentham, idet Biblen indledningsvis slår fast, at menneskene skal formere sig og herske over alle dyr på jorden.

Vi kan i dag hjælpe Bentham ud af dilemmaet ved at give ham ret, blot med den fortolkning, at disse flest mulige mennesker jo ikke behøver at være her på én gang! Mange milliarder mennesker kan i løbet af de kommende generationer få et lykkeligt og rigt liv på en paradisiske klode, hvis de blot kommer

Vor dejlige lille klode i det store rum.
Vi har kun den samme, men vi opfører os,
som om vi råder over 3-4 planeter.

Figur 1. På langt sigt får fødselsraten, dvs. antallet af fødsler pr. kvinde, meget stor betydning for klodens befolkningstal. Der er næppe tvivl om, hvilken af de to befolkningsudviklinger, 'HØJ' eller 'LAV', der vil være mest fordelagtig for miljøet. Det er faktisk svært at forestille sig noget menneskeskabt verdensproblem, der ikke ville være meget lettere at løse med en rolig overgang til halvt så mange mennesker som i dag.

"i små hold" på f.eks. et par milliarder mennesker, så de ikke i trængslen tramper naturen i Paradisets Have helt ned.

Den globale befolkning er meget elastisk

FN udarbejder med mellemrum befolkningsprognoser, som vist på figur 1, baseret på hidtidige tendenser i fødselsrater og levetid. Som det ses, vil den gennemsnitlige fødselsrate, dvs. antal fødte børn per kvinde, på længere sigt få enorm betydning for befolkningstallet og dermed for miljøbelastningen. I år 2150 vil Jordens befolkning således være på omkring 28 milliarder, altså fire gange så mange som nu, hvis hver kvinde fremover i gennemsnit føder 2,6 børn. Vi vil derimod kun blive halvt så mange, som vi er i dag, hvis fødselsraten fra nu af blev holdt nede på de 1,6 barn, som Europa faktisk allerede i dag er nede på i gennemsnit.

Trods den store fleksibilitet, der er i fremtidens befolkningsudvikling, undlader man i debatten om miljø- og ressourceproblemerne som regel at beskæftige sig med denne faktor. I stedet starter man ofte analyserne af fremtidens muligheder med at antage FN's middelpgnose som 'sandheden', og så snakker man ikke mere om det.

Der synes ligefrem at være en angst for at inddrage befolkningspolitik i debatten, desværre også blandt miljøorganisationer. Det er ellers et af de sjældne områder inden for miljøforbedringer, hvor europæerne kan være stolte, idet fødselsraterne her er så lave, omkring 1,6 barn per kvinde, at befolkningstallet i Europa snart vil begynde at aftage, dog afhængigt af indvandringen.

Historisk har tilskyndelsen til at forøge fødselsraten været begrundet i behovet for flere soldater til at sikre militær over-

legenhed. I dag taler de fleste konventionelle økonomer og politikere også om det ønskelige i at få mere gang i fødslerne, men nu mere ud fra en målsætning om evig økonomisk magt og vækst, hvortil kræves flere borgere, dels som forbrugere og dels som øget arbejdskraft.

Europas løsning med bosættelser

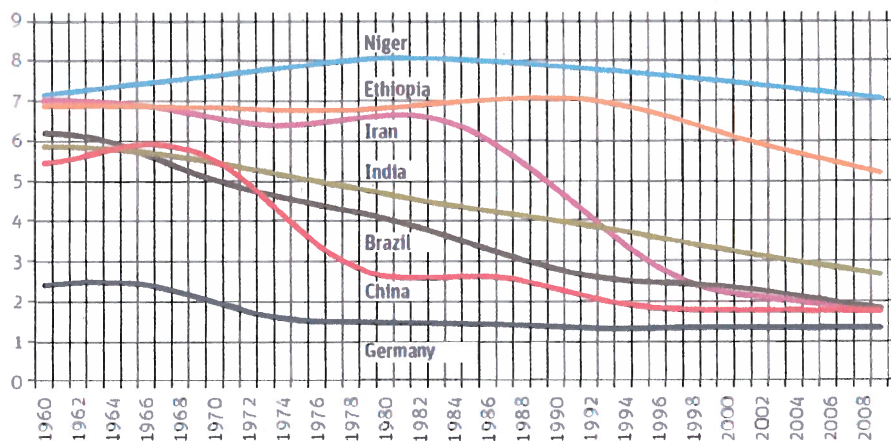
Med voksende levestandard følger som noget af det første, at folk lever længere og børnedødeligheden falder. Det kræver lidt mere tid og tilpasning, - plus kendskab og adgang til prævention -, at reducere fødselsraterne fra 5-7 børn til under 2. Denne forsinkelse medfører i en overgang en "befolknings-eksplosion", sådan som mange udviklingslande på det seneste oplever.

I slutningen af 1800-tallet skete det samme i Europa. Den voldsomme befolkningstilvækst

kunne vanskeligt brødfødes, og for millioner af europæere var udvejen at udvandre. På den måde 'løste' Europa overgangsproblemet ved at besætte 3-4 tyndtbefolkede verdensdele. Senere er mange dele af verden kommet i samme situation med en "befolkningsekspllosion". De kan desværre kun i begrænset omfang benytte den europæiske løsning. Der er ikke flere 'tomme' verdensdele. Vi må altså have forståelse for, at de ikke bare kan gøre som Europa, og så ellers på alle måder prøve at hjælpe dem gennem denne overgang.

Det lysner i øst

Et af de mest markante fremskridt på miljøområdet må tilskrives Kina. I 1979 indså ledelsen, at skulle de have en chance for at give kineserne en rimelig fremtid, så måtte den dengang voldsomme befolkningsvækst bremses. Den såkaldte ét-barns politik har i praksis ført til en gennemsnitlig fødselsrate på

Figur 2. Udviklingen i fertiliteten, dvs. antal børn født per kvinde, har været meget forskellig. Værst ser de stadigvæk ud i visse afrikanske lande, som her vist for Niger og Etiopien, men mange asiatiske lande som Kina, Indien og senest Iran har sænket fertiliteten bemærkelsesværdigt.

Figuren er baseret på UN-data, men her hentet fra Klingholz and Töpfer. Se litteraturlisten.

ikke 1,0 men 1,6 barn per kvinde, bl.a. fordi der var dispensation for landbefolkning og etniske minoriteter. Kinas befolkningspolitik har været kritiseret for at være brutal, men alternativet var næsten uoverskueligt. Uden den drastiske politik ville der i dag have været mellem 400 og 800 millioner flere kinesere. I Kina er der da også nu en ret positiv indstilling til politikken, og folk erkender, at den har bidraget til at bringe dem ud af fattigdom – mere energieffektiv belysning osv. Se figur 2.

Måske inspireret af Kina har mange andre asiatiske lande haft succes med befolkningsbegrænsning, men uden de drastiske midler, der anvendtes i Kina. På et par årtier er den gennemsnitlige fødselsrate faldet betydeligt i vidt forskellige politiske systemer som f.eks. Vietnam, Iran, Thailand, Japan og Syd-Korea, se eksempler i Figur 2. I de to sidstnævnte rige asiatiske lande har den generelle velstand sænket fødselstallet til under 2,0. De øvrige lande har i højere grad som Kina vendt sagen på hovedet og skabt velstand ved at sænke fødselsraten

gennem oplysningskampagner, gratis information og præventionsmidler, bedre generel uddannelse til kvinder, osv.

Det kan dog tage årtier før de lavere fødselsrater resulterer i fald i befolkningstallet, selv i lande som Kina. Det skyldes, at udviklingslandene ofte har meget skæv aldersfordeling, hvor undertiden op mod halvdelen er børn eller unge. Disse store årgange vil vokse op og hvert par få deres få børn. Problemet er endnu mere udpræget i Afrika.

Danmarks muligheder

Vil Danmark føre en politik, der kan gøre økonomien bæredygtig, bør vi i det mindste værne om det lave fødselstal, som i øvrigt er 1,8, dvs. højere end gennemsnittet i Europa. Dertil kommer, at hver dansker, udtrykt ved det såkaldte økologiske fodaftryk, giver en miljøbelastning, som er blandt de allerstørste i Verden, bl.a. på grund af vores meget store kød- og energiforbrug. Kun et par små superrige oliestater kan præstere et større fodaftryk. Så et roligt fald i vores befolkningstal vil virkelig batte noget, samtidig med

at vi også vænner os til en mere mådeholden levevis. Overgangsproblemerne med mange gamle i forhold til de produktive, den såkaldte "ældrebyrde", må ikke føre til en panikløsning med at tilskynde folk til at få flere børn ud fra kortsigtede krav om økonomisk vækst i forbrug og produktion.

Den simple ligning

Man kan få overblik over årsagerne til miljøproblemerne ved at betragte den simple ligning:

$$\text{MILJØBELASTNINGEN} = \text{BEFOLKNINGEN} \times \text{FORBRUGET} \times \text{TEKNISK MILJØINTENSITET}$$

Hvis vi virkelig vil reducere miljøbelastningen, er det værd at se på mulighederne for at begrænse og nedsætte de tre hovedfaktorer på højre side. I en politik til reduktion af den menneskeskabte miljøbelastning må indgå:

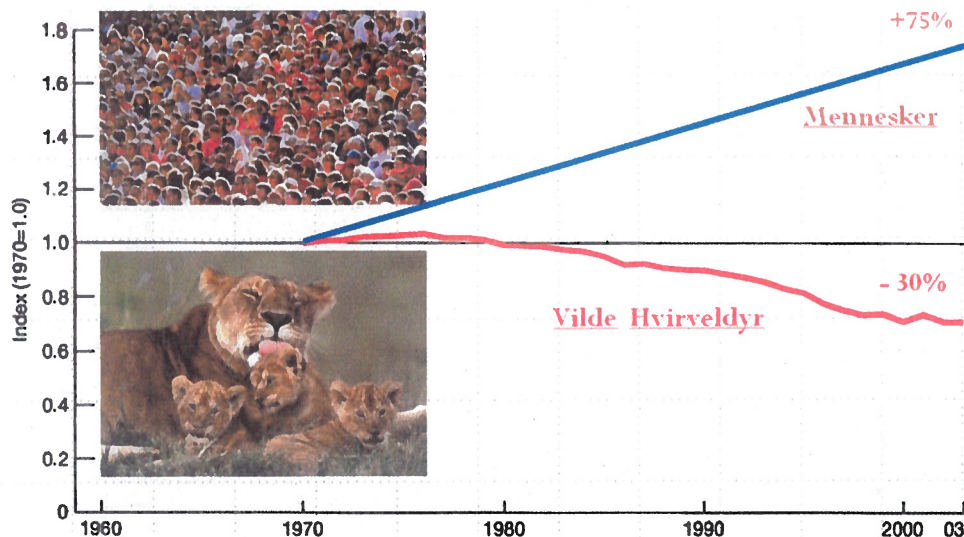
- 1) Begrænsning eller reduktion af den første faktor, *befolkningstallet*, som er emnet i denne artikel, men som ofte ignoreres eller ligefrem søges forøget.
- 2) Nedsættelse af det generelle *forbrug per person*,

noget der i dag desværre også i høj grad modarbejdes politisk i en stræben efter mere vækst i økonomien.

3) Forbedring af teknologien er den eneste af de tre, som langt om længe erkendes politisk at kunne hjælpe. Det drejer sig om ad teknisk vej at bruge renere energi og andre ressourcer, som f.eks. vind og sol, og at bruge dem mere effektivt, ved f.eks. at isolere husene bedre, forbedre bilernes benzinøkonomi, eller skifte til mere energieffektiv belysning.

Tekniske løsninger giver bagslag

Er de tekniske tiltag så ikke de tiltag, der kan sikre et økologisk bæredygtigt samfund? Næppe, - og slet ikke alene. Politikernes helt dominerende mål er desværre ikke at *reducere* miljøbelastningen, men derimod at *forøge* landets samlede produktion og forbrug. Disse to mål kan i længden ikke forenes, men man gør nogle krampagtige forsøg ved at satse udelukkende på den tredje faktor i ligningen, med de ofte ret dyre *tekniske løsninger*. Derved kan der opnås nogle vigtige delgevinster, men ofte ædes en

Hvad angår biologisk mangfoldighed, så er antallet af vilde hvirveldyr i Verden blot siden 1970 skrumpet med omkring 30 procent, mens et andet hvirveldyr, mennesket, i samme korte periode er blevet 75 procent flere! Yderligere, mens hvert hvirveldyr, f.eks. løve eller markmus, har samme belastning af naturen som for hundreder af år siden, så har hvert menneske i de seneste hundrede år mangdoblet sit naturforbrug.

del af – eller hele – den tekniske miljøgevinst op ved, at vi med den mere effektive teknologi er tilbøjelige til at fråse endnu mere i vores daglige forbrug. Man siger, at *Teknikken giver bagslag*. Typisk omsætter vi besparelsen på energiregningen i længere rejser, mere kødspisning, mere belysning, og evt. også flere børn, altså i mere økonomisk vækst. Og så er vi ofte lige vidt på miljøområdet. En af de bedste måder at løse dette dilemma på er at bruge besparelsen på energiregningen til at sætte arbejdstiden ned og derved producere og forbruge mindre, men til gengæld få mere fritid og frihed.

Konkluderende opmuntring

Erfaringerne viser faktisk, at hvis man politisk ønsker det, er det ret billigt og let at sænke miljøbelastningen ved at reducere fødselsraten og dermed befolkningen. De fleste kvinder, også i Afrika, vil gerne nøjes med at føde og opdrage et par børn, især hvis de gennem uddannelse får mulighed for også at bidrage til samfundet på anden måde.

Nogle hævder, at hvis man påpeger nødvendigheden af, at vi

privilegerede i Vesten bør sætte både vores forbrug og vores befolkningstal ned, så bliver folk bliver fornærmede. Hvis det virkelig er tilfældet, så er det måske på tide at fornærme folk.

Et roligt fald i befolkningstallet i Danmark og Europa, og efterhånden i hele Verden vil sammen med et mere beskedent forbrug blive en velsignelse for de børn, der skal arve vores Paradis. Det må vi unde dem.

VIDERE LÆSNING:

Jørgen Steen Nielsen, 2013: Den Store Omstilling (den store eller lille version). Informations Forlag, København. (For tiden nok den bedste orientering om vækst- og miljøproblemerne.) http://www.informationsforlag.dk/view_product.php?product=978-87-7514-362-7

Meadows, Dennis, m. fl. 1972: Grænser for Vækst. Gyldendals Forlag. Nok for længst udsolgt, men kan lånes på biblioteket. Den engelske originale version kan nu hentes gratis på: http://collections.dartmouth.edu/published-derivatives/meadows/pdf/meadows_ltg-001.pdf.

Carsten Kjaer, (Redaktør) m.fl., 2010: Befolkning eller Overbefolkning. Temanummer af *Aktuel Naturvidenskab*, nr. 5, 2010, pp. 14-28. www.aktuelnaturvidenskab.dk

Klingholz, Reiner and Töpfer, Klaus, 2012: The Growth Trilemma – Population Growth, Energy Consumption and Climate Change – Three Problems, no Solutions?, ISBN: 978-3-9814679-4-9, Berlin Institute for Population and Development, www.berlin-institut.org/publications/discussion-papers.html. 34 pages.

Sperling, Vibeke, 2009: Overbefolkning er klimadebatens sidste tabu. *Dagbladet Information*, 19. juni 2009. www.information.dk/195085.

Sperling, Vibeke, 2009: En Verden uden lyserøde børn. *Dagbladet Information*, 19. juni 2009. www.information.dk/195048.

Global Økologi, 2008: Overbefolkning – en klimatrussel? Temanummer af *Global Økologi* (red. Tina Læbel), nr. 3, 15. årgang. (Se også debat i det efterfølgende nr. 4, 15. årgang).